

Sygn. akt I CSK 380/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Krystyny I., Andrzeja I.,
Anny I., Jakuba I. i Krzysztofa I.
przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Gospodarki
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 19 maja 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 października 2009 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na
rzecz Andrzeja I. 3 600 (trzytysiącesześćset) zł kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 23 września 2008 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz Leokadii I. 179 590,50 zł, a na rzecz pozostałych powodów po 11 972,70 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 kwietnia 2008 r., oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że Jan i Leokadia mał. I. byli współwłaścicielami przedsiębiorstwa Młyn Elektryczny w D. w częściach równych. Spadkobiercami Jana I. są jego żona Leokadia I. w ¼ części i jego dzieci, będące także powodami w sprawie, w 3/20 każde z nich.

Na podstawie zarządzenia Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 20 grudnia 1952 r. wymienione przedsiębiorstwo zostało objęte przymusowym zarządem państwowym, który powierzono Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” Zarząd Młynów Gospodarczych w W.

Orzeczeniem Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 28 czerwca 1962 r., wydanym na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. Nr 11, poz. 37 ze zm.; dalej: „ustawa z dnia 25 lutego 1958 r.”) stwierdzono przejście przedsiębiorstwa na własność Państwa z mocy prawa z dniem 8 marca 1958 r. W orzeczeniu podkreślono, że przejście dotyczy zwłaszcza części nieruchomości, jako składnika majątkowego przedsiębiorstwa, o powierzchni 1200 m² wraz ze znajdującymi się na niej budynkami.

Decyzją z dnia 8 stycznia 1991 r. Minister Rynku Wewnętrznego stwierdził nieważność zarządzenia Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 20 grudnia 1952 r. oraz orzeczenia Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 28 czerwca 1962 r. Na mocy tej decyzji nastąpił zwrot młyna. Faktycznie młyn został wydany Janowi I. już w 1989 r. na podstawie umowy dzierżawy z dnia 2 listopada 1989 r. nieruchomości i znajdującego się nie na niej budynku młyna. Decyzją z dnia 26 lutego 1992 r. Minister Przemysłu i Handlu odmówił Janowi i Leokadii mał. I. przyznania odszkodowania.

Stanowiące wyposażenie młyna maszyny zostały kupione i uruchomione w 1941 r. Używano ich do przemiału zboża na mąkę i kaszę. Były one konserwowane przez właściciela do chwili przejęcia młyna w zarząd państwowy. W protokole z dnia 30 stycznia 1953 r. stwierdzono, że maszyny czyszczące są w złym stanie technicznym, remontu wymagał młewnik pojedynczy i odsiewacz płaski dwudziałowy. Młyn prowadziło Rejonowe Przedsiębiorstwo Młynów Gospodarczych w N. W tym czasie usunięto z młyna część maszyn.

Na podstawie opinii biegłego Dariusza P. Sąd ustalił, że wysokość odszkodowania za stanowiące wyposażenie młyna ruchomości wynosi 58 271 zł. Ustalenie odszkodowania za obniżenie wartości budynków młyna Sąd oparł natomiast na opinii biegłego Zbigniewa K. i ustalił, że wynosi ono 181 183 zł.

Sąd Okręgowy uznał, że szkoda powodów powstała na skutek bezprawnego objęcia młyna przymusowym zarządem państwowym, a następnie przejęcia go na własność Państwa. Zdaniem Sądu między wadliwymi decyzjami, uznanymi za nieważne, a szkodą powodów zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Wskazując jako podstawę prawną rozstrzygnięcia art. 160 k.p.a., Sąd nie znalazł podstaw do zasądzenia odszkodowania z tytułu utraconych korzyści.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił zarówno apelację powoda, jak i pozwanego, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pozwany zarzucił naruszenie art. 361 § 1 k.c., art. 160 § 1 k.p.a. w związku z art. 2 dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. Nr 21, poz.67 ze zm.; dalej: „dekret z 1918 r.”) i z art. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r., art. 361 § 2 k.c. i art. 363 § 2 w związku z art. 316 k.p.c. Powołując się na tę podstawę wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 361 k.c. oraz art. 160 § 1 k.p.a. w związku z art. 2 dekretu z dnia 16 grudnia 1918 i art. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. sprowadzają

się w istocie do zakwestionowania zasadności uwzględnienia – mimo zwrócenia bezprawnie przejętego młyna – żądania powodów o odszkodowanie pieniężne.

W świetle stanowiących podstawę rozstrzygnięcia wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych (art. 398¹³§ 2 k.p.c.) nie budzi wątpliwości, że w związku z art. 5 ustawy 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692, dalej – „ustawa nowelizująca”) podstawę prawną dochodzonego roszczenia odszkodowawczego stanowi art. 160 k.p.a., przyznający stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania wadliwej decyzji z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona, co nie ma miejsca w sprawie, winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. W rozumieniu art. 5 ustawy nowelizującej w sprawie zdarzeniem wyrządzającym szkodę, zaistniałym przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, były bowiem zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 20 grudnia 1952 r. o ustanowieniu przymusowego zarządu nad stanowiącym współwłasność Jana i Leokadii małż. I. przedsiębiorstwem i orzeczenie Przewodniczącego Drobnej Wytwórczości z dnia 28 czerwca 1962 r. o przejęciu tego przedsiębiorstwa na własność Państwa, których nieważność została stwierdzona przez Ministra Rynku Wewnętrznego decyzją nadzorczą z dnia 8 stycznia 1991 r., stanowiącą ziszczenie się koniecznej przesłanki przewidzianej w art. 160 k.p.a. odpowiedzialności odszkodowawczej. Trafnie też zasądzone odszkodowanie zostało ograniczone do powstałej rzeczywistej szkody na skutek wydania wymienionego nieważnego zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 20 grudnia 1952 r. i orzeczenia Przewodniczącego Drobnej Wytwórczości z dnia 28 czerwca 1962 r. Zaistniała w orzecznictwie rozbieżność co do zakresu szkody podlegającej naprawieniu na podstawie art. 160 § 1 k.p.c., powstała w związku z wywołującym kontrowersje pkt 2 sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003 r., K 20/02 (OTK-A 2003, nr 7, poz. 76), wobec ustalenia w sprawie, że nie ma podstaw do przyjęcia, aby utrata korzyści na skutek wydania wadliwych decyzji nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu. Jedynie zatem dla porządku należy dodać, że wspomniana

kontrowersja została rozstrzygnięta uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP 112/10 (Biul. SN 2011, nr 3, s.12), w której Sąd Najwyższy orzekł, że jeżeli ostateczna wadliwa decyzja została wydana przed dniem wejścia w życie Konstytucji, odszkodowanie na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. nie obejmuje korzyści utraconych na skutek jej wydania, choćby ich utrata nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji.

Jest bezsporne, że bezprawnie przejęty młyn został zwrócony poszkodowanym. Nie oznacza to jednak – wbrew stanowisku skarżącego – że doszło w ten sposób do przywrócenia stanu poprzedniego, które spowodowało pełne naprawienie szkody rzeczywistej, powstałej wskutek wydania nieważnych decyzji. Ze stanowiących podstawę rozstrzygnięcia ustaleń faktycznych wynika, że szereg ruchomości stanowiących wyposażenie młyna usunięto po wprowadzeniu przymusowego zarządu, a pozostałe bez tytułu prawnego, ze względu na konsekwencje stwierdzonej nieważności decyzji, były używane do chwili wydania młyna. Oparte na opinii biegłego Dariusza P. odszkodowanie za powstałą z tego tytułu szkodę zostało ustalone w wysokości 58 271 zł. Z ustaleń faktycznych dotyczących odszkodowania za budynek młyna, które zostały podkreślone w związku z oceną zarzutów apelacyjnych, wynika natomiast, że wspomniane odszkodowanie w wysokości 181 183 zł za częściowe zniszczenie budynku zostało ustalone na podstawie zaaprobowanej przez Sąd opinii biegłego Zbigniewa K., sporządzonej metodą odtworzenia technicznego i techniki kosztorysowania szczegółowego, jedyną z możliwych do zastosowania w sprawie. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd podkreślił też, że skarżący po uzupełnieniu opinii – na skutek jego zarzutów – przez biegłego Zbigniewa K. nie złożył wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego.

W świetle zatem wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych nie można podzielić zarzutów skarżącego, że uwzględnienie roszczenia o odszkodowanie nastąpiło z naruszeniem wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego. Źródłem szkody było – co jednoznacznie wynika z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia – uznane za nieważne zarówno zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 20 grudnia 1952 r., jak i orzeczenie Przewodniczącego Drobnej Wytwórczości z dnia 28 czerwca 1962 r.

W tej sytuacji nie ma podstaw – wbrew zarzutowi skarżącego – aby szkodę ograniczyć jedynie do skutków wydania orzeczenia o przejęciu młyna na własność. Nieuzasadniony jest także zarzut, że przypisanie Skarbowi Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej nastąpiło z naruszeniem art. 361 k.c., polegającym na objęciu nią okresu władania młynem na podstawie umowy dzierżawy z dnia 2 listopada 1989 r. Dokonane w sprawie ustalenia faktyczne nie dają bowiem podstaw do przyjęcia, aby w okresie od faktycznego objęcia młyna przez powodów do dnia wydania decyzji nadzorczej nastąpiło pogorszenie stanu budynku młyna na skutek okoliczności, za które odpowiedzialność można by przypisać powodom. W świetle opartych na opinii biegłego Zbigniewa K. ustaleń, dotyczących odszkodowania za częściowe zniszczenie budynku młyna i sposobu jego wyliczenia, również za nieuzasadniony należało uznać zarzut skarżącego, że zasądzone odszkodowanie obejmuje straty nie stanowiące szkody. Zaskarżonego wyroku nie podważa także zarzut naruszenia art. 363 § 2 k.c. w związku z art. 316 § 1 k.p.c. kwestionujący prawidłowość zasądzenia odsetek za opóźnienie. Przytoczony przepis dotyczy bowiem kwestii, jaka chwila decyduje o ustaleniu odszkodowania. Kwestię odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego reguluje natomiast art. 481 k.c., nie przytoczony jednak przez skarżącego jako naruszony. W konsekwencji zarzut kwestionujący prawidłowość zasądzenia odsetek za opóźnienie, ze względu na związanie granicami skargi kasacyjnej (art. 398¹⁸ § 1 k.p.c.), uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 98 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.).